

Samhället Vega-Söderhagens historia

Av Mauritz Henriksson 2013

Ett ungt samhälle, men med några anor längre tillbaks. Med "längre tillbaks" menar jag 16-1700-talet. Ännu längre tillbaks överlåter jag åt någon annan att beskriva.

Länna Krog-Länna torp

Det tidigaste bebodda stället var Länna krog. Länna krog, på senare tid Länna torp, fanns med i mantalslängder redan på 1600-talet. 1691 hette torparen Jacob Nilsson, hustrun Margareta och dottern Annika. Jacob avled en bit in på 1700-talet. Hustrun och dottern flyttade därifrån 1711.

Stugan har säkert ersatts flera gånger sedan dess, men den sista låg i alla fall på samma plats som den på en karta från 1709. Länna krog skall inte förväxlas med Länna Gästgivargård, som låg i Länna by i Huddinge socken. Däremot har det varit upptaget i både mantalslängder under Huddinge socken, Svartlösa härad, och husförhörslängder (hfl) där. Detta trots att stället alltid har legat i Österhaninge socken. När det varit upptaget i Huddinge hfl, har det stått "på Söderbys ägor i Ö-h socken" I Ö-h hfl har det stått "har tillhört Huddinge".

Beträffande krog rörelsen var det nog inte så mycket bevänt. Jag vill citera forskarkollegan Anders Numan, som kan berätta följande:

"Länna krogens historia som gästgiveri och krog upphörde av det enkla skälet, att under vintern så var det en omväg att komma till Länna krog. Vintervägen gick över sjösystemen och Dreviken. Därigenom så ansågs att Söderby Gästgiveri låg mycket bättre till. Dessutom klagades det på att Länna krog låg på en höjd och var besvärlig för hästarna. När sedan Söderby Gästgiveri upphörde så diskuterades det att återvända till Länna krog men man ansåg att Länna by var ett bättre alternativ. Så även om namnet Länna krog har hängt med långt fram i tiden, så har det så vitt jag vet inte fungerat som krog sedan senare delen av 1600-talet."

Karta från 1873, Länna Krog och Söderhagstorp

Länna Krog/Torp på 1980-talet
Foto Henry Hall

Torpet har sedan varit bebott utan avbrott till 1970-talet då det tjänstgjorde som kontor under motorvägsbygget genom Vega. Några kända anmärkningsvärda händelser har inte skett på stället. De sista innevånarna odlade bär, även till försäljning.

Sista fotot på Länna krog/torpe. Irja Erikssons arkiv

Söderhagen

"Nybygge på Länna ägor". Detta är den tidigaste noteringen som går att finna i mantals-längderna under Huddinge socken. Marken tillhörde Länna Östergård i Huddinge socken. I Huddinge församlings husförhörsbok kan man läsa att de första innevånarna var Per Andersson, 25 år, och hans hustru Catherina Nilsdotter som var 44 år. Från 1770 får man gå till Ö-h husförhörslängder för att läsa vidare.

I hfl Österhaninge, perioden 1770-79, finner man att insp. Jonas Nyström, född 1722, och hans hustru Brita Johansdotter, född 1735, bodde där.

Ur ett lantmäteriprotokoll daterat 28 september 1768 kan man läsa: *"...geometrisk avmätning över den uppodling som Frälseinspectoren Jonas Nyström gjort uti den av honom under donations-rättighet innehavande så kallade Söderhagen belägen på Länna Frälsehemmans ägor uti Huddinge socken och lydande under Sätessgården Vendelsö..."*

Jonas Nyströms hustru Brita avled i bröstfeber 20 januari 1778. Jonas gifte om sig med Ingrid Sahlstedt, född 1765. Hon födde dottern Ulrica Lovisa 30 september 1788 på Söderhagen. Lyckan blev dock inte långvarig. Jonas avled den 20 maj 1789. Hela hemmet med kreatur, bohag och utrustning såldes på auktion den 1 och 2 oktober samma år.

Enligt bouppteckningen 18 augusti hade man bl.a. haft en brun häst och två kor, Lilja och Pärla, på gården. Hästen var upptagen till 5 Riksdaler Specie, och korna till 4 Riksdaler vardera. Vid auktionen hade man angett värdena i Daler kopparmynt, vilket gör att det inte går att jämföra priserna i siffror. Men det framgår att auktionen gick bra. Utropet för hästen var 90 Daler, men ropades in av Per Ersson i Länna för 150 Daler. Korna hade ett utrop på 72 Daler vardera. De gick till en person, jag inte kan läsa namnet på, för 288 Daler tillsammans. (1 Riksdaler var ungefär 18 Daler Koppar)

Efter Nyströms kom torparen Anders Dahlgren, född 1765, med hustrun Anna Persdotter, född 1766, att sköta Söderhagen. Från 1792 finns gården upptagen i Huddinge hfl. Paret Dahlgren fick två söner på gården. De blev kvar till omkring 1815. Vart de flyttade finns ingen uppgift om, men i hfl finns noteringen *"Kamrer Björkman i Stockholm ej lämnat någon upplysning"*. Vad Björkman hade för uppgift framgår inte, men en notis i Inrikes Tidningar 11 augusti 1820 lyder *"F.d. Besiktings- o. Rustningsmästaren R.L. Björkman död på Frälselägenheten Söderhagen i Huddinge socken 5 juli 1820, 60 år gammal"*.

Björkman stod inte som ägare, och var inte bosatt på Söderhagen, men hade kanske uppdraget att övervaka skötseln.

Mellan åren 1816 och 1823 bodde flera olika personer där. Vilka som hade uppgiften att sköta det praktiska är svårt att bestämma.

Från 1824 står det klart att "Major Fries äger".

Major Fries var Captainen och Riddaren vid Armens Flotta, Johan Nils August Fries, född 28 maj 1777. Han var gift med Anna Brita, född Forsell 31 maj 1790. De hade sex barn, och bodde på Skeppsbron i Stockholm. De bodde aldrig på Söderhagen.

Major Fries var tydligen mån om gården. Bara en person fanns skriven på stället under senare delen av 1820-talet. Det var inhysesänkligen Gustaf Olsson, född 1762 i Södermanland. Men det utfördes en del byggnadsarbeten under perioden. En helt ny byggnad, 21 alnar lång 9 alnar bred, uppfördes 1826 Mangårdsbyggnaden från 1808, 16 alnar lång 12 alnar bred, byggdes på med en våning 1829. Övriga byggnader var byggda åren 1808 -1810. Samtliga var täckta med taktegel, oljemålade och i gott skick. Hela egendomen brandbesiktigades 1831 och värderades till 5 800 Riksdaler Banco

Kartan t.v. var bifogad försäkringsbrevet, daterad 15 augusti 1831. Där framgick även att Fries hade friköpt egendomen från Länna By.

Hela försäkringsbeviset var utskrivet på 17 sidor, som i detalj beskriver byggnadernas utseende.

1834 började Söderhagen åter att befolkas. Först blev statardrängen Pehr Pehrsson med hustrun Brita Stina Pehrsson. Båda födda i Västerhaninge.

Majoren Fries sålde gården 1836 till änkan Christina Maria Fåraeus, född Pulschau i Väster-vik 1764. Hon hade varit gift med kaptenen och skeppsbyggmästaren Abraham Fåraeus, som avlidit i Österåker 1831. Paret hade tidigare varit ägare till anrika slottet Penningby i Länna socken i Roslagen. Christina Maria avled på Söderhagen 1846.

Ny ägare blev sedan Johan Fredrik von Heidenstam till mitten av 1850-talet. Därefter varierade ägandet mellan olika personer fram till mars år 1900, då Häradsdomaren Emil Kinnander köpte gården. Senare byggnadsingenjören Hallström 1906, fabrikör Eklund 1912 och grosshandlaren Carl Lundström 1917. Efter hans död sålde änkan Helga Lundström fastigheten till AB Billiga Tomter 1930

Nytt vagns och redskaps lider byggdes 1913. Ett av boningshusen om- och tillbyggt 1918. Mangårdsbyggnaden byggdes ny 1921. Den nya byggnaden blev 31,7 X 12,0m och 4,5 meter hög. 2 våningar tillsammans 318,8 kvadratmeter innehållande 17 rum och 1 kök. Hela egendomen värderades till 261 500 kronor

AB Billiga tomter köpte upp större delen av det nuvarande samhället vid slutet av 1920-talet. Därav även Söderhagen, som då hade fastighetsbeteckningen Länna 3:8. Avstyckat därifrån blev Länna 3:39, som enligt köpebrev 26 augusti 1936 köptes av lärarinnan Helfrid Wilhelmina Hörner. Hon var född 1898, kom till Söderhagen från Botkyrka i januari 1937 och startade Söderhagens Skola. Hon sålde fastigheten till föreningen Säfstaholms Skolor 1956. Helfrid Wilhelmina avled på Stora Sköndal i augusti 1979.

Säfstaholm sålde till Stockholms Läns Lands-ting 1980. Numera är det bostadshus i varierande form på området.

Söderhagen

Söderhagstorp

"Äges av bagaren Ol. Andersson i Söderhagen" står det i Österhaninge hfl 1866-70. Torpet var torp under Söderhagen, men låg i Österhaninge socken. Första innehavaren var Anders Ludvig Zetterberg med hustrun Anna Sofia Bergström. Båda var födda i Västerhaninge, men kom från Ösmo 1869. 1874 kom skomakaren Klas Ferdinand Flodberg med hustru Sofia Östermark. Hustrun avled 1894. Skomakaren flyttade till Stockholm i september 1895.

In flyttade i stället smeden Karl Petter Östlund, med hustrun Sofia Charlotta Karlsdotter. Smeden var född i Viby utanför Örebro, men hustrun var född på ett torp till Lissma.

När de flyttade till Västerhaninge hösten 1903 hade de sju barn. De fick ett barn till samma år. Hustrun avled 1907. Smeden Östlund mördades på torpet Backen intill Ribby i Västerhaninge 1916.

Söderhagstorp som fortfarande ägdes av ägaren till Söderhagen hyrdes ut till olika hyresgäster. När egendomen Söderhagen brandförsäkrades 1921 fanns torpet med och angavs till värdet 4250 kronor. I slutet av 1920-talet såldes området till AB Billiga tomter. Helge Holm lär ha varit den sista hyresgästen.

Foto: Henry Hall

Ett av de sista fotografierna av Söderhagstorp. Foto: Gunnel Ilonen

Vega

"Lägenhet på Söderhagstorps ägor" Så står det i Ö-h hfl perioden 1886-90. Senare fick den fastighetsbeteckningen Täckerråker 3:3 areal 4822 kvm.

Den första byggnaden till ett "modernare" samhälle, blev den som kom att ge första delnamnet åt samhället. Fastigheten "Vega" byggdes i slutet av 1880-talet, på en avsöndrad del från fastigheten Söderhagstorp. Varför den fick namnet Vega, finns det minst två uppgifter om. Jag bryr mig inte om att spekulera i vilken som är rätt, utan nöjer mig med att konstatera att det har med Nordenskölds resa till Asien att göra.

Handlande Jan Olof Johansson, född 22 februari 1852 i Ösmo, kom närmast från Lissma den 27 november 1886. Han var gift med Johanna Karolina Fernberg, född 30 maj 1853 i Ösmo. De hade två söner, som också var födda i Ösmo, Johan Hjalmar född 1874 och Karl Ivar född 1881. Dottern Ellen Maria föddes i Vega 18 februari 1894.

Enligt ett köpebrev den 20 augusti 1901 köpte Johansson marken för 2 735 kronor.

Förutom pigor och drängar bodde där också handelsbiträdet Paulus Henrik Thorén från Örebro. Äldsta sonen, Johan Hjalmar, flyttade hemifrån 1897. Han gifte sig 1898 med Anna Josefina Andersson, född 1868 i Stockholm. De fick tre barn. Med sin familj kom han tillbaks, och övertog affären 1905.

Fadern, handlaren Johan Olof, med sin fru och de yngre barnen öppnade ny butik i Södertörns Villastad 1905, och flyttade dit. Johan Olof var dock fortfarande ägare till Vega.

Johan Hjalmar drunknade i Åre i Jämtland 5 december 1907. Hans hustru Anna Josefina drev butiken vidare med hjälp av bl.a. biträdet Johan Ivar Törnberg, och hans hustru Lydia Alice Wilhelmina.

1918 såldes Vega till handlande Erik Einar Persson/Bölja, född 1887 i Örebro län. Han var gift med Frida Amanda Skog, född 1889 i Örebro län. De hade tre barn med sig. De bedrev lanthandel i 15 år. 1933 flyttade de till Opp-Norrby.

Ny ägare blev Lars Ture Kristian Cederlund, född 1886 i Göteborg. Gift med Sigrid Maria Stålhandske, född 1893. De kom närmast från Brännkyrka, men deras döttrar var födda på Gotland.

Cederlund bedrev lanthandel i huset, men avled i december 1938. Hustrun drev lanthandeln vidare. Den övertogs sedan av Fride Simon Jansson, som sedan övertog den nyare butiken på andra sidan Nynäsvägen. (den som sedan blev "Jacksons Affär")

Senare fanns där en järn- och färghandel.

Cederlunds hustru Sigrid Maria avled i nov. 1970. Familjen Cederlund äger fortfarande fastigheten när detta skrivs 2013. Äldsta dottern bor också kvar där

Vega på 1980-talet, foto Henry Hall

Vega med förrådshuset. Foto Mauritz Henriksson 2013

Ture Lars Kristian Cederlund köpte även fastigheten Täckerråker 3:111, Nordensköldsvägen-hörnet Palanders väg 1. Detta enligt ett köpebrev daterat 31 december 1935. Om Cederlund öppnade butik där själv, eller någon annan gjorde det känner jag inte till. Namnet Hägerfelth har föreslagits. Men han kom med sin familj till Vega först 1946. Ture Lars Kristian avled ju i december 1938. Även den fastigheten ägdes vidare av familjen fram till 1972.

Hvilan

"Lägenhet på Söderhagstorps ägor" står det i Österhaninge hfl 1901 – 1910. *"Ägare Anna Karlsson, född Eriksson 1849 i Ö-h."* Senare blev detta fastigheten Täckerråker 3:4. Anna var änka, sedan 1897, efter tidigare ägaren till Östra Täckerråker. Hon var således ägare till stor del av den mark som sedan blev samhället Vega. Hon flyttade in till Hvilan 1906. Anna avled 7 september 1911.

Ny ägare till Hvilan blev före detta handlaren Gustaf Evald Naucién, född 1863. Han flyttade ut från Stockholm i december 1915. Den 1 november 1919 gifte han sig med Olivia Kristina Berg, född i Brännkyrka 1874. Gustaf Evald avled i september 1937. Hustrun i juli 1941. Vid den tiden hade samhället börja växa.

"Jacksons Affär"

Lite felaktigt att kalla den så. Men de flesta nu levande kanske minns den så. Täckerråker 3:64, Vegavägen 7, vid Nynäsvägen.

Avstyckad från Täckerråker 1933. såld av AB Billiga Tomter enligt ett köpebrev 22 oktober 1934 till Karl Axel Henning Wizander. Wizander hade då bott på Länna 3:29, Söderhagen, sedan oktober 1931.

Wizander byggde butik och bostadshus. Han sålde fastigheten 1 oktober 1942 till Alfred Karl Wilhelm Kanold. Kanold hade två söner med sig, från tidigare, och gifte sig på nytt i Katarina förs med Karin Lovisa Olsson den 1 dec samma år.

Redan 12 oktober 1943 sålde Kanold butiken till Frida Simon Jansson. Butikshuset inrymde vid mitten av 1940-talet flera butiker. Kött- och charkaffär, mjölkbutik samt en sybehörsaffär.

Hur länge Jansson drev butiken kan jag inte svara på. Hans efterträdare blev köpmannen Nils Jackson. Jackson flyttade in på fastigheten den 25 januari 1946, men han köpte den inte förrän 8 juni 1951, enligt köpebrevet. När Nils Jackson kom till Vega var han nygift sedan dec 1945 med Elsie Maria. De fick första sonen 1947, sedan en son till 1953.

Jackson sålde fastigheten 1 juli 1976 till Asta och Claude Österström. De sålde den i december 1980 till Karl Gustav Jahr. Han hade företaget Spikman / Bultman i huset som bl.a. sålde skruv och bult. Han hyrde även ut maskiner. Jahr var den siste att ha affär i den gamla byggnaden. Numera står en ny byggnad på platsen.

Vykort ur Henry Jacksons samlingar

Vykortet var avsänt av Nils Jackson, adresserat till hans mor i St. Tuna i mars 1947

"Jacksons Affär", och bostadshuset bakom, sedan Karl Gustav Jahr öppnat "Spikman" där.
Foto ur Irja Erikssons arkiv.

Affären Nordensköldsvägen / Palandersväg 1

Nordensköldsvägen, Täckerråker 3:111

Köptes enl. köpebrev, daterat 31 december 1935, av Ture Lars Kristian Cederlund, död 1938.

Hann Cederlund med att bygga butiken? Eller var det någon annan.

Gustaf Bernhard Hägerfelth har föreslagits. Han kom med familj från Nynäshamn 1946. Vem var före honom?

På hösten 1953 anlände Ingvar Pettersson med hustru Inger och två döttrar från Norrbärke i Dalarna. De drev butiken i flera år innan de övergav den. Vem som övertog den efter Pettersson har jag inte fått kläm på.

Även familjen Pettersson bodde på Palanders väg 5. Den fastigheten, Täckerråker 3:114, hade ägts av Helga Viktoria Windahl sedan 1936. Hon var skriven där från juni 1937, till hon flyttade till Laholm i oktober 1962.

Huset har sedan använts både som bostad, fritidslokal, videouthyrning och restaurant.

Butiken är numera restaurant, foto Mauritz Henriksson

Kiosken Nordensköldsvägen 1, vid Nynäsvägen.

Kiosken stod ursprungligen vid järnväghållplatsen Vega. Nära den gångbro som förbinder sydöstra och nordvästra delarna. Den flyttades troligtvis i slutet av 1940-talet. Två damer innehade kiosken på 50-talet och fram till den stängdes en bit in på 70-talet. Damerna var Edith Maria Holmberg, född 1908 i Ljustorp i Västernorrland, och Märta Vitalis Persson, född 1894 i Borgsjö i Västernorrland. De antogs vara systrar, men så var inte fallet. De hade olika föräldrar. De inflyttade till Vega, Palanders väg 5 i juli 1951. Båda kom då från Borgsjö.

De köpte 1955 fastigheten i hörnet Nordensköldsvägen/dåvarande Tromsövägen (numera Nordostpassagen). 1966 flyttade till Ringvägen i Sthlm. Fröken Persson avled där 1977, fröken Holmberg 1985.

Här låg kiosken! Foto Mauritz Henriksson

Dansbanan/festplatsen, Vega, Källmans väg, Täckeråker 2:3

Den byggdes förmodligen i slutet av 1940-talet

Man gick från Källmans väg en bit in i skogen.

Eller från vändplan på Polarvägen upp i berget.

Jag bodde själv på Polarvägen från 1972. Varför fotograferade jag inte resterna av den?

Badplatsen, festplatsen, Söderhagen

Enligt en rapport i en verksamhetsberättelse från Vega-Söderhagens Fastighetsförening för året 1987-88 framgår att *"Badet har funnits på samma plats sedan slutet av 1930-talet. Under den tiden Söderhagen var ett sommarstugeområde, var badet ett stort gemensamt intresse. Det fanns dam/herr omklädningsrum ända fram till 50-60 talet.*

Det fanns även en dansbana nere vid badet, där man framförallt ordnade midsommarfester. ..

.... Fasta bryggor, 2 st, hade enligt uppgift byggts av ingenjörstrupperna. Dessa bryggor ruttnade sönder och var helt borta i slutet av 1960-talet."

Carl Torbern Otterström var en drivande kraft. Men var han ensam?

Badplatsen-festplatsen Söderhagen 1955

Badplatsen – festplatsen Söderhagen 2013
Foto Mauritz Henriksson

Vega järnvägshållplats.

Stockholm Nynäs Järnvägs AB öppnade hållplats för passagerare 1929. Den stängdes 1973. Intill den stod även den kiosk som senare flyttades till Nordensköldsvägen

Vega Hållplats

Elektrisk ström

Drefvikens Elektriska Distributionsförening UPA bildades 1920. De första att teckna andelar i Vega-Söderhagen var nr 13, Grosshandlare Karl Lundström på Söderhagen. Han tecknade sig för 58 andelar. Nr 14 blev Nuacién på Hvilan med 10 andelar. Som nr 17 kom handlaren Bölja-Eriksson i Vega, med 10 andelar. Alla tre i oktober 1920. Men strömmen släpptes inte på förrän 1922-23.

Vega – Söderhagens Fastighetsägarförening

Bildades först var för sig. Sammanslagningen skedde i mitten av 1960-talet. Har sökt kontakt med föreningen utan resultat. Det finns inga arkiverade handlingar på kommunarkivet som kan hjälpa till med historieskrivandet. På Kungliga Biblioteket finns ett fåtal arkiverade styrelse-protokoll och handlingar från 1987-88 och framåt.

På 1980-talet byggdes kommunens VA-nät ut till hela samhället Vega-Söderhagen. Många fastigheter delades och området förtätades. Och utvidgades. Skolor byggdes och en busslinje drogs sedan in på Nordensköldsvägen.

Delen Söderhagen inom Huddinge kommun införlivades med Haninge kommun på 1990-talet.

2013 påbörjades byggandet av Vegastaden.

Där kommer också en ny järnvägsstation att öppnas för pendeltågen.